REGISTERED No. B. 3434

अर्थ

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे ★ सहसंपादक—श्री. व. काळे

वर्ष ११ पुणें, बुधवार तारीख २६ सप्टेंबर, १९४५ अंक ३८

श्री — श्री — श्री — श्री — श्री

श्री

दी बृहन्महाराष्ट्र शुगर सिंडिकेट लिमिटेड, पुणें २.

नवीन शेअर विकण्याकरतां एक्झॅमिनर ऑफ कॅपिटल इश्यूज, न्यू दिल्ली, ह्यांचेकडे अर्ज केला असून पत्रव्यवहार चालू आहे.

डिस्टिलरीच्या उभारणीचें काम सुरू आहे.

कंपनीनें ऑर्डिनरी शेअरवर १० टक्के डिव्हिडंड दिलें आहे.

सी. जी. आगाशे आणि कं.,
मॅनेजिंग एजंट्स.

श्री — श्री — श्री — श्री — श्री

विविध माहिती

निवडणूकीच्या मोहिमेसाठीं जादा कागद

मध्यवर्ती व प्रांतिक विधिमंडळांच्या निवडणुकी लढविण्यासाठीं उमेदवारांस लागणारीं पत्रकें, जाहिराती, वगैरेसाठीं जादा कागद देण्याचें हिंदुस्थान सरकारनें ठरविलें आहे.

हिंदी रेल्वेजचें उत्पन्न

१ एप्रिल ते १० ऑगस्ट १९४५ अखेर हिंदी रेल्वेजना ८२,५२,००,००० रुपये एकूण मिळाले. ही रकम १९४४ च्या तत्सम मुदतींतील उत्पन्नापेक्षा ८½ कोटि रुपयांनीं व त्यापूर्वीच्या वर्षीतील तत्सम उत्पन्नापेक्षा १८½ कोटींनीं जास्त आहे.

पूना गेस्ट हाऊसचा दहावा वाढदिवस

कै. नानासाहेब सरपोतदार यांनीं स्थापन केलेल्या गेस्ट हाऊसचा वाढदिवस ता. २० सप्टेंबर रोजीं थाटानें साजरा करण्यांत आला. सदर प्रसंगीं श्रीसत्यनारायणाची पूजा झाली. तीर्थप्रसादास गांवांतील प्रतिष्ठित व कै. नानासाहेब यांची चहाती मंडळी हजर होती. श्री. बंडोपंत सरपोतदार यांनीं पाहुण्यांची उत्तम व्यवस्था ठेविली होती.

प्राइझ बाँड्सची विक्री

दहा रुपयेवाल्या प्राइझ बाँड्सचा सांठा पुरेसा नसल्याकारणानें त्यांची विक्री २३ सप्टेंबरनंतर फक्त रिझर्व्ह बँकेच्या कचेऱ्यांतून होत आहे. शंभर रुपयेवाल्या बाँड्सची विक्री रिझर्व्ह बँकेच्या व इंपीरिअल बँकेच्या सर्व कचेऱ्यांत व शाखांत पूर्ववत् चालू आहे.

स्टुडबेकर गाड्या हिंदुस्थानांत जुळवल्या जाणार

स्टुडबेकर मोटर्स लि.नें श्री. बिर्ला ह्यांनीं उभारलेल्या हिंदुस्थान मोटर्स लि.शीं करार करून तिला स्टुडबेकर गाड्यांची जुळणी करण्याचा अधिकार दिला आहे. स्टुडबेकर कंपनी सुटे भाग पाठवील तिची जुळणी हिंदुस्थानांत होईल.

गणेश मोफत वाचनालय

ह्या संस्थेचा रौप्यमहोत्सव गेल्या सोमवारीं श्री. राजेसाहेब भोर, ह्यांचे अध्यक्षतेखालीं साजरा होऊन सरदार मुजुमदार ह्यांच्या तैलचित्राचें अनावरण झालें. प्रो. काळे, प्रो. पोतदार, श्री. वाळवेकर, श्री. देव, श्री. काकासाहेब शिंगरे इत्यादि वक्त्यांचीं भाषणें झालीं. राजेसाहेबांनीं वाचनालय संस्थेस ५०० रुपये आणि सरदार मुजुमदार संगीत कोश तयार करीत आहेत, त्यास ५०० रुपये अशा देणग्या जाहीर केल्या. संस्थेचे चिटणीस श्री. हरीभाऊ देशपांडे ह्यांचा त्यांच्या कामागिरीबद्दल गौरव करण्यांत आला. तसेंच श्री. नानासाहेब पोतदार (वाचनालयाचे एक उत्पादक) आणि प्रो. पिंपळखरे ह्यांचाहि सन्मान करण्यांत आला.

चांगले रस्ते नव्हते, म्हणून युद्ध लांबलें

"मलाया, ब्रह्मदेश आणि लिबिया येथील युद्धांत आपणांस फार नुकसान सोसावें लागलें, त्यास अनेक कारणें असतील. परंतु योग्य क्षणीं व योग्य स्थळीं आपलें मनुष्यबळ व शस्त्रास्त्रें एकवटण्याची सोइस्कर व्यवस्था नव्हती हें त्यांतील एक महत्त्वाचें कारण आहे. समुद्रमार्ग बंद होण्याची पूर्वतयारी म्हणून हिंदुस्थान आणि ब्रह्मदेश हे रस्ते व लोहमार्ग ह्यांनीं अगोदरच जोडण्यांत आले असते तर चीन असहायपणें तुटक राहूं शकला नसता. दळणवळणाच्या उत्कृष्ट मार्गाचा अभाव हें युद्ध कित्येक महिने नव्हे, वर्षें लांबण्यास कारणभूत झालें आहे." :—मि. टी. आर. एस. कीनस्लें, ह्यांचें मुंबईंत भाषण.

पूना गेस्ट हाऊस

: संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

टेलिफोन नं. ७७९

GUEST HOUSE POONA

"मागोरा"चा अभिनव व आश्चर्यकारक शोध

ढेकणांच्या उदबत्त्या

(ABC)

BUG COILS (ABC)

प्रत्येक उदबत्ती रात्रभर जळते व तोंपर्यंत ढेकूण आपलें ठिकाण सोडून बाहेर येत नाहींत. विशिष्ट धुरामुळें हा चमत्कार होतो. बॉक्समध्यें १२ तांबड्या उदबत्त्या तांबड्या पॅकिंगमध्यें बॉक्स किं. रु. १।८, ट. ख. निराळा.

दि मागोरा केमिकल कं. लि.,

हिराबाग, पुणें २

सारस्वत को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

(स्थापना १९१८) टे. नं. ३१६७५

हेड ऑफिस : सारस्वत बँक बिल्डिंग, गिरगांव, मुं. ४

सब ऑफिस दादर

अधिकृत भांडवल	...	रु. ५,००,०००
विक्रीस काढलेलें भांडवल	...	रु. ३,००,०००
वसूल झालेलें भांडवल	...	रु. २,५१,०००
रिझर्व्ह व इतर फंडस्	...	रु. १,५५,०००
ठेवी ...	...	रु. ४९,११,०००
एकूण खेळतें भांडवल	...	रु. ५५,२०,०००

सभासदांना जॉइंट स्टॉक कंपन्यांच्या शेअरवर सवलतीच्या दरानें कर्ज, ओव्हरड्राफ्ट अगर कॅशक्रेडिट देण्यांत येतें.

व्ही. पी. वर्दे, बी. कॉम्., चेअरमन.

एस. व्ही. संझगिरी, बी. कॉम्., सेक्रेटरी.

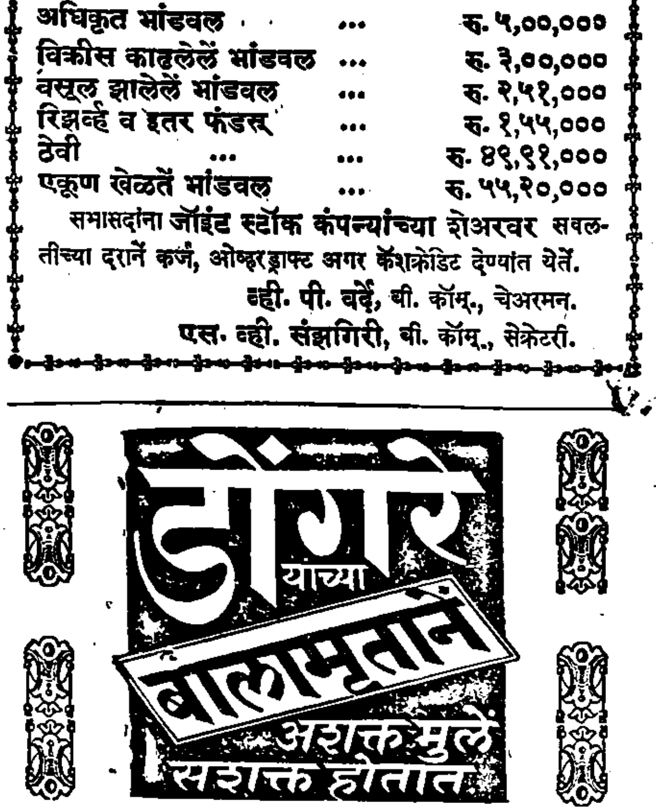

अर्थ

वा. व. ४ रु. (ट. ख. माफ.) किरकोळ अं. २ आणे.

शेतकरी कर्ज-निवारणाचा कायदा

सहकारी संस्थांस सरकारचें सहाय

मुंबई प्रांतांत शेतकऱ्यांचीं कर्जें हलकीं करण्याच्या हेतूनें सरकारनें कायदा अंमलांत आणला आहे, त्याअन्वयें अनेक ठिकाणीं चौकशी बोर्डें स्थापन होऊन कामास प्रारंभ झाला आहे. कर्जनिवारणाच्या ह्या व्यवस्थेचा पूर्ण फायदा कर्जदार शेतकऱ्यांनीं घ्यावा म्हणून त्यांचेमध्यें सहकारी संस्था आणि सरकारी अधिकारी ह्यांनीं प्रचार चालवला आहे, त्यासंबंधांतले निरनिराळ्या जिल्ह्यांतून आमचेकडे आलेले वृत्तांत आम्हीं प्रसिद्ध केले आहेत. आपल्या कर्जाच्या रकमा मुदतबंदीनें व्हावयाच्या परत फेडीच्या शक्तीच्या मर्यादेंत आणून बसण्याची अत्यंत महत्त्वाची सवलत शेतकऱ्यांस मिळाली आहे ती स्वतःच्या पदरांत कशी पाडून घ्यावी याची माहिती कर्जदारांस होणें आणि त्यांचेकडून बोर्डांकडे वेळेवर रीतसर अर्ज जाणें आणि त्यांचे अनुषंगानें जरूर ती माहिती त्यांस पुरवली जाणें ह्या गोष्टी अगत्याच्या आहेत. शेतकरी कर्जनिवारण कायद्याचा सरकारचा हेतु सफळ होण्यास ज्या बाबींची सिद्धता झाली पाहिजे त्यांपैकीं वरील विधीस अग्रस्थान दिलें जात आहे तें योग्यच आहे. कर्जदारांच्या सहज फेडीच्या आवाक्यांत त्यांच्या कर्जाच्या रकमा आणून त्याप्रमाणें कायदेशीर निवाडा देणें हें बोर्डांचें काम राहील आणि त्यांचा निःशय फायदा शेतकऱ्यांस मिळेल. पण एवढ्यानें काम भागत नाहीं. कर्ज हलकें झालें आणि त्याच्या हप्तेबंदीनें व्हावयाच्या फेडीची तजवीज केली गेली तरी चालू शेतीच्या खर्चासाठी शेतकऱ्यांस पैशाची आवश्यकता उरते ह्याणि ही त्यांची गरज भागवली जाण्याची व्यवस्था झाली तरच कर्जनिवारण कायद्याचा खरा उपयोग होणार आहे.

सहकारी पतपेढ्या आणि बँका ह्यांनीं निवाडा मिळवलेल्या कर्जदारांस शेतीस लागणारें चालू भांडवल पुरवण्याची जबाबदारी उचलणें उचित असून त्यांनीं हें कार्य हातीं घेण्याचें ठरवलें आहे हें योग्यच आहे. पिकें काढण्यासाठीं आवश्यक असलेला पैसा विशिष्ट प्रमाणांत हलक्या व्याजाच्या दरानें कर्जाऊ दिला जावा आणि त्याच्या सहाय्यानें केल्या जाणाऱ्या पिकाच्या विक्रीच्या पैश्यांतून दर हंगामांत कर्जफेड केली जावी अशी सरकारची योजना आहे. निवाडा मिळवलेल्या शेतकऱ्यांस सहकारी पतपेढ्यांचे नामधारी सभासद करून घेण्याची तजवीज करण्यांत आली आहे. ह्या लोकांस सभासदाचे मामुली हक्क असणार नाहींत आणि त्यांस दिल्या जाणाऱ्या कर्जाचे निराळे हिशेब ठेवण्यांत येतील. त्यांची पतपेढींतील जबाबदारी मर्यादित राहील हें उघड आहे. आपला तयार माल पेढीच्या मार्फत विकून विक्रीच्या पैश्यांतून कर्जफेड करण्याची जबाबदारी नवीन सभासदांवर टाकण्यांत आलेली आहे. त्यांनीं पुन्हां सावकारांच्या तावडींत सांपडूं नये हा ह्या सर्व व्यवस्थेचा उद्देश आहे. तथापि नापीक किंवा पिकाची खराबी झाली असतां कर्जफेड होणें अशक्य किंवा अवघड होईल आणि कर्जें देणाऱ्या पतपेढ्या आणि यांस पैसा पुरवणाऱ्या बँका व इतर सहकारी संस्था ह्यांस नुकसान येईल, त्यावर उपाय योजण्याची तजवीज प्रथमपासूनच केली पाहिजे. व्याजाचे दर हलके असल्यानें पेढ्या व बँका ह्यांची प्राप्ती मर्यादित होऊन नुकसान भरून काढण्यास त्यांस वाव उरणार नाहीं. ह्या अडचणी निवारण्याच्या मार्गांची चर्चा सहकारी संस्था आणि प्रांतिक सरकार ह्यांचेमध्यें होऊन विशिष्ट प्रमाणांत सोसायट्या व बँका ह्यांच्या नुकसानींची भरपाई करण्याचें सरकारनें मान्य केलें आहे.

ह्यासंबंधांतील सरकारी योजनेची माहिती प्रांतिक प्रसिद्धी खात्यानें नुकतीच प्रसिद्ध केली आहे. कर्जनिवाडा मिळवलेल्या शेतकऱ्यांस पिकांसाठीं दिलेल्या कर्जाचे बाबतींत येणाऱ्या नुकसानीची भरपाई त्या कर्जाच्या येणें असलेल्या एकूण रकमेच्या पांच टक्क्यांइतकी करण्याचें सरकारनें पत्करलें आहे. बँकेनें दिलेल्या असलेल्या पिकांच्या तारणावरील कर्जाच्या सबंध एकूण रकमेवर हे पाच टक्के आकारले जातील. सोसायट्यांचे बाबतींत मात्र प्रत्येक पतपेढीच्या नुकसानीचा स्वतंत्र हिशेब करण्यांत येऊन तिचे पाच टक्के सरकार सोशील असें ठरलें होतें. पण पतपेढ्यांस ही योजना विशेष सहायकारक होणार नाहीं आणि त्यांपैकीं कित्येक संस्था तोट्यांत येऊन बुडतील ह्या गोष्टीकडे सरकारचें लक्ष वेधण्यांत आलें. तिचा विचार करून सरकारनें आतां असें ठरवलें आहे कीं, कर्जनिवारण कायद्याखालीं येणाऱ्या व लवाद मिळवलेल्या शेतकऱ्यांस कर्जें देणाऱ्या सर्व सोसायट्यांस असल्या व्यवहारांत येणाऱ्या तोट्याच्या एकूण रकमेवर नुकसानभरपाईची आखणी केली जाईल. बँका आणि सोसायट्या ह्यांचेमध्यें नुकसान भरपाईच्या रकमेची वाटणी योग्य हिशेब करून हिस्सेरशीनें निश्चित करण्याचें कार्य सहकारी रजिस्ट्रारनीं करावयाचें आहे. कर्ज घेतल्यापासून बारा महिन्यांचे आंत त्याची फेड सभासदानें न केल्यास तें थकलेलें कर्ज समजण्यांत येऊन त्यावरील व्याजाचें नुकसान भरून निघण्यास सरकारी भरपाईचें सहाय होईल.कर्जाचें मुद्दल आणि त्यावरील व्याज ह्या दोहोंस सरकारी पांच टक्क्यांची हमी लागू होईल. कर्जनिवारण कायद्यांत अशी तरतूद आहे कीं, सरकारनें खास परवानगी दिलेल्या कोणाहि सावकारास कायद्याखालीं येणाऱ्या किंवा लवाद मिळवलेल्या शेतकऱ्यांस कर्जें देतां येतील. जिल्ह्यांच्या कलेक्टरांस कायद्यास अनुसरून परवाने देण्याचा अधिकार सरकारनें दिला आहे. सहकारी पतपेढ्यांस मात्र असल्या परवान्यांची आवश्यकता नाहीं. कर्जनिवारण कायद्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी कांहीं काळपर्यंत झाल्यानंतरच नवीन कर्जें, त्यांची फेड, सहकारी संस्थांस ह्या व्यवहारांत होणारें नुकसान, त्याच्या भरपाईची सरकारची तरतूद, इत्यादि संबंधांत अनुभव येईल त्याच्या अनुरोधानें प्रस्तुत सरकारी योजना आहे तशीच चालू ठेवणें किंवा तिच्यामध्यें फेरफार करणें ह्याविषयीं विचार व्हावा लागेल. शेतीचा खर्च, तिचें निव्वळ उत्पन्न, त्यामधून व्हावयाची कर्जफेड, शेतकऱ्याची रहाणी, इत्यादि योजनेमधील बाबी इतक्या काटेकोरपणाच्या आहेत कीं प्रत्यक्ष व्यवहारांत अपेक्षेप्रमाणें त्या वठतील तरच कर्जनिवारणाचा कायदा यशस्वी होण्याचा संभव आहे. ह्या कामीं अडचणी येतील त्या योग्य वेळीं दूर करण्याची आणि सहकारी संस्थांस जरूर तें सहाय देण्याची तयारी सरकारनें ठेवली पाहिजे. ह्या महत्त्वाच्या गोष्टींकडे सहकारी संस्थांनीं त्यांचें लक्ष प्रथमपासूनच वेधलें आहे आणि तिच्याविषयींच्या त्यांच्या विशेष जबाबदारीवर जोर दिलेला आहे.

शेअर बाजार

(श्री. व. वि. लोणकर, १२८६ शिवाजीनगर, पुणें ५)

मागील आठवड्यापासून शेअर बाजारांत जोरदार वघट सुरू झाली आहे. अमेरिकेनें चांदीचा भाव वाढविला त्यायोगें चांदी-सोनें मजबुतींत आलीं आहेत. याच सुमारास टाटा स्टीलचे अध्यक्ष श्री. टाटा यांचें जें भाषण झालें त्यांत कंपनीला पुढील कांहीं वर्षे तरी मागें पाऊल पडण्याचें कारण नाहीं असें जें ध्वनित केलें गेलें त्याचा कारवाया करणाऱ्या मंडळींनीं पराचा कावळा करून मागच्या शनवारीं डिफर्ड खाजगींत २३७० वर व आर्डि-नरी ४४५ पर्यंत खेचले. इकडील किरकोळ मंडळी सव्याज टाटा शेअरच्या मार्गे, तो व्याजबाद झाल्यावर पुन्हा सव्याज होता त्याच भावावर तो येतो, या आशेनें फार असतात. त्यांच्या धांदलीचीहि भावांत भर पडली आहे. त्या मानानें गिरण्या विशेष नोंहींत तरी पंधरा दिवसांमागचे निराशामय वातावरणांतून मंदी-वाल्यांच्या मुख्यतः कापणीमुळें वर आल्या आहेत. सुज्ञ मंडळींनीं टाटांच्या वाढलेल्या भावांत—सव्याज असले तरी—विकून काढणें श्रेयस्कर ठरेल. सोनें-चांदीवाल्यांच्या नादीं लागून तिकडे व शेअर-बाजारांत जर तेजीच्या आशेचा खेळ केला तर त्याचा लवकरच खंडोबा झालेला पहावा लागेल.

सहकारी मालविक्रीचा संघटित प्रयत्न

मुंबई प्रां. स. मार्केटिंग सोसायटी लि. चे अध्यक्ष दि. ब. काजी ह्यांचें भाषण

" मुंबई प्रांतिक सहकारी मार्केटिंग सोसायटी लि. च्या डाय-रेक्टरांनीं सोसायटीच्या व्यवहाराची पुनर्घटना करून सोसायटीचे तीन भाग केले आहेत. फळें व भाज्या ह्यांच्या विक्रीचा एक भाग, कपास विक्रीचा दुसरा भाग व गळितांचीं धान्यें, खाद्य धान्यें वगैरेंच्या विक्रीचा तिसरा भाग. प्रत्येक भागावर तज्ज्ञ व हितसंबंधी सोसायट्यांचे प्रतिनिधी ह्यांच्या सल्लागार कमिटीची देखरेख असते. मुंबईमध्यें शेतीच्या व घरगुती उपयोगाच्या माल-विक्रीचें सहकारी केंद्र निर्माण करण्याची सर्व पूर्वतयारी झाली आहे. माल साठविण्यासाठी कोठार मिळण्याचीच वाट पहात आहोंत. सहकारी सोसायट्यांच्या उपयोगासाठी नागरी नित्य-उपयोगाच्या वस्तूंचे घाऊक मालाचें दुकान लवकरच उघडण्याचा मार्केटिंग सोसायटीचा बेत आहे. "

मुंबई रेडिओवर सहकाराविषयीं भाषणें

चालू वर्षाच्या प्रारंभीं मुंबई रेडिओवर सहकारी चळवळी-संबंधानें तज्ज्ञांचीं पांच प्रचारात्मक इंग्रजींत भाषणें झालीं, तीं प्रांतिक सहकारी इन्स्टिट्यूटनें एकत्र छापून प्रसिद्ध केलीं आहेत. सहकाराच्या सर्वच अंगांचा परामर्ष ह्या भाषणांत घेतला जाणें अर्थातच शक्य नव्हतें. तथापि, मुंबई प्रांतांत सहकारी चळवळीची झालेली प्रगति, सहकारी बँकिंग, सहकारी माल विक्री, सहकारी माल वाटणी व सहकारी औद्योगिक घटना हे विषय प्रस्तुत भाषणांत हाताळण्यांत आले आहेत. ज्यांस हीं भाषणें रेडिओवर ऐकणें शक्य झालें नसेल, त्यांस तीं वाचण्याची संधि प्रांतिक इन्स्टिट्यूटनें करून दिली आहे. जिज्ञासूंनीं तिचा उपयोग आव-श्यक करावा. पुस्तिका इन्स्टिट्यूटकडे आठ आण्यांस मिळेल. ती ह्या संस्थेचे चिटणीस, वैकुंठराय मेथा ह्यांनीं प्रसिद्ध केली आहे.

सातारा—जावळी तालुका सहकारी खरेदी—विक्री संघ

पहिली साधारण सभा

" सातारा तालुक्याच्या युद्धोत्तर पुनर्घटनेमधील तुमचा सातारा—जावळी तालुका सहकारी खरेदी—विक्री संघ ही कोन-शिला आहे; आणि ज्यांनीं ही संस्था प्रस्थापित केली त्या सर्वांचें मी हार्दिक अभिनंदन करतों." अशा तऱ्हेचें ता. २१-७-४५ रोजीं संघाच्या भरलेल्या साधारण सभेच्या अध्यक्षपदावरून सहकारी खरेदी-विक्री सोसायट्यांच्या महत्त्वाबद्दल साताऱ्याचे कलेक्टरसाहेब, ए. एल. डायस. आय. सी. एस. यांनीं विवेचन केले. सातारा व जावळी तालुक्यांतील सुमारें ५०० लोक सभेस जमले होते. खरेदी-विक्री संघ स्थापण्याचे कामीं पुढाकार घेत-लेले श्री. एस. के. साबळे, चेअरमन सातारा-जावळी तालुका को. ऑ. सुपरवायझिंग युनिअन, यांनीं आतांपर्यंत खरेदी-विक्री संघानें केलेल्या कामाचें थोडक्यांत निवेदन केलें. मे. रजिस्ट्रार-साहेब यांचेकडून दुरुस्त्यासह मंजूर होऊन आलेले संघाचे पोट-नियम मि. एन. डी. सूर्यवंशी यांनीं सभेंत वाचून समजावून सांगितले. शेतीचा माल विकण्याकरितां व शेतीसाठीं लागणाऱ्या व इतर उपयुक्त वस्तु पुरविण्यासाठी सबंध सातारा जिल्हाभर खरेदी विक्री व बहुविध कार्यकारी सोसायट्यांच्या कार्यक्षेत्रांचें जाळें कसें पसरलें आहे यासंबंधीं माहिती देऊन त्यांनीं नवीन रजिस्टर झालेल्या संघाचें कार्य चांगलें चालण्याकरितां कांहीं सूचनाही केल्या.

त्यानंतर डिस्ट्रिक्ट जज्जसाहेब व्ही. एन. सरदेसाई, आय. सी. एस., यांनीं मुंबई शेतकी कर्जनिवारण कायद्यांतील महत्त्वाचे मुद्दे स्पष्ट करून सांगितले आणि कर्जदार शेतकरी व सावकार या दोघांनींहि या कायद्याचा फायदा करून घेण्याविषयीं उपदेश केला. श्री. एस. एस. एरम, डिस्ट्रिक्ट को-ऑपरेटिव्ह ऑफिसर व मे. आर. एस. पाटील, असिस्टंट रजिस्ट्रारसाहेब को-ऑ. सोसा-यटीज यांनीं कायद्याचें संपूर्ण विवेचन केलें आणि कर्जाची तड-जोड करण्याकरितां कर्जदारांनीं अर्ज पाठविणें किती जरूरीचें आहे हे लोकांना पटवून दिले. कलेक्टरसाहेब यांनीं आपलें समा-रोपाचे भाषणांत (त्यांचें इंग्रजी भाषण मि. सूर्यवंशी यांनीं मराठींत सांगितलें) सरकारच्या युद्धोत्तर पुनर्घटनेमधील मह-त्त्वाच्या योजना लोकांपुढें समजतील अशा तऱ्हेनें मांडल्या व त्या यशस्वी रीतीनें पार पाडण्याकरितां जमलेल्या लोकांस त्या कामीं सहकार्य करण्यास सांगितलें. नवीन संघाचा उत्कर्ष व्हावा अशी इच्छा व्यक्त करून संघाला उत्तेजन देण्याच्या दृष्टीनें संघाला नियंत्रित माल वाटपाचें काम देण्यांत येईल असें सांगितलें. त्या-नंतर आभारप्रदर्शन, हारतुरे व पानसुपारी झाल्यावर सभेचें काम संपलें.

पुणें सें. को. बँक लि. ची वार्षिक सभा

वरील बँकेच्या वार्षिक सभेंत डायरेक्टरांच्या निवडणुकीचा निकाल जाहीर करण्यांत आला, त्यांत रावसाहेब खोले ह्यांस सर्वांत अधिक मतें मिळालीं. चेअरमनच्या जागीं त्यांची पुनः निवड झाली, ती सर्वानुमतें झाली, व्हाइस चेअरमनच्या जागीं श्री. मो. ना. पाटसकर हे बहुमतानें निवडून आले. श्री. रा. व. बोरकर हे नव्या वर्षाच्या डायरेक्टर बोर्डांत प्रथमच प्रवेश करीत आहेत. श्री. भगवंतराव साहेबराव काकडे ह्यांची कलेक्टरांतर्फे बोर्डावर नेमणूक झाली आहे.

स्फुट विचार

" आम्ही भिक्षांदेहीसाठी आलों नाहीं "

उसनवार पद्धतीनें इंग्लंडला माल पुरवण्याची व्यवस्था अमेरिकेनें युद्धाच्या यशस्वी कारभारासाठी केली होती, ती लढाया संपतांच एकदम बंद करण्यांत आली. त्यायोगानें इंग्लंडला अमेरिकेंतून होणाऱ्या अन्नसामुग्रीच्या व कच्च्या मालाच्या पुरवठ्यांत एकाएकी खंड पडला आणि ब्रिटिशांच्या आर्थिक जीवनांत चिंताजनक गोंधळ उत्पन्न झाला. युद्धसमाप्तीनंतर जगांत स्थिरस्थावर नीट व्हावें ह्यासाठी इंग्लंड व अमेरिका ह्या राष्ट्रांचें पूर्ण सहकार्य चालू रहावें ह्या अनेकवार घोषित झालेल्या धोरणास त्यामुळें हरताळ फासला गेला आहे. ह्या कल्पनेनें ब्रिटिश मुत्सद्यांनीं ओरड केली. इंग्लंडच्या मार्गांत अडचणी उत्पन्न कराव्या आणि त्यास आवश्यक असलेली मदत देऊं नये असा अमेरिकेचा मुळींच हेतू नाहीं आणि गेलीं कांहीं वर्षे चालू असलेल्या उसनवार पद्धतीच्या जागीं दुसरी कांहीं तरी तजवीज करून आपण त्या राष्ट्रास सहाय करूं शकूं असें आश्वासन प्रेसिडेंट ट्रूमन ह्यांनीं दिलें आहे. लॉर्ड हॅलिफॅक्स व लॉर्ड केन्स ह्यांचें शिष्टमंडळ ह्या सबंद प्रश्नाविषयीं वाटाघाटी सध्यां अमेरिकन मुत्सद्यांशीं व तज्ज्ञांशीं करीत आहेत. आपली भूमिका भिक्षांदेहीची नाहीं आणि आपण अमेरिकेची पायधरणी करण्याकरतां आलेलों नाहीं; परंतु अमेरिकेनें इंग्लंडला माल पुरवण्याची नवी समाधानकारक व्यवस्था तात्काळ केली नाहीं तर जागतिक पुनर्घटनेचें सर्वांस इष्ट वा हितकारक वाटत असलेलें कार्य कठिण किंवा अशक्य होईल हें सिद्ध करण्याचा आपला हेतु असल्याचें त्यांनीं निक्षून सांगितलें आहे. अमेरिकेच्या सहायाची याचना करणें कमीपणाचें आहे. पण तसें आपण केवळ जागतिक स्वास्थ्याकरितां करीत आहों; नाहींतर ब्रिटिश साम्राज्य स्वतःच्या पायावर उभें राहून आपल्यापुरती आर्थिक व्यवस्था लावण्यास केव्हांहि समर्थ आहे अशी निर्वाणीची भाषाहि त्यांनीं वापरली आहे.

शेतीची सुधारणा—वुडहेड कमिशनचा रिपोर्ट

बंगालमध्यें अन्न दुर्मिळ होऊन लाखो माणसें मृत्युमुखीं पडलीं, त्या आपत्तीच्या कारणाची चौकशी करून तिची पुनरावृत्ति न होण्यास कोणते उपाय योजण्यांत यावे ह्याविषयीं सूचना करण्यासाठी वुडहेड कमिशन नेमण्यांत आलें होतें. त्याच्या रिपोर्टाच्या पहिल्या भागाचा उल्लेख आम्हीं "अर्था"मध्यें मागें केला आहे. रिपोर्टाचा दुसरा भाग आतां प्रसिद्ध झाला असून त्यांत कमिशननें हिंदुस्थानांतील अन्नपुरवठ्याच्या असमाधानकारक स्थितीचें विवेचन करून ती सुधारण्याकरितां आवश्यक असलेल्या उपाययोजनेची जबाबदारी सरकारावर टाकली आहे. युद्धसमाप्तीनंतरच्या चार पांच वर्षांत अन्ननिर्मितीची वाढ, धान्याची साठवण आणि त्याची वाटणी ह्यांचें नियंत्रण सध्याप्रमाणें चालू ठेवण्याची आवश्यकता प्रतिपादून धान्याच्या किमान व कमाल किंमती निश्चित करून शेतकऱ्यांस पिकांचें उत्पादन वृद्धिंगत करण्यास उत्तेजन दिलें जावें अशी सूचना केली आहे ती महत्त्वाची आहे. रॅशनिंग प्रथम खेडेगांवीं विभागांत आणि नंतर क्रमाक्रमानें लहान मोठ्या शहरांत बंद केलें जावें असें कमिशनचें म्हणणें आहे. मध्यवर्ती सरकारच्या एका खात्याच्या कक्षेंत शेती व अन्नपुरवठा ह्याविषयींची व्यवस्था रहावी आणि ह्यासंबंधांत एक कायमची घटना बनवण्यांत यावी ह्या त्याच्या शिफारसीवरून हिंदी जनतेस अन्नपुरवठा भरपर होण्याविषयींच्या सरकारच्या जबाबदारीवर कमिशननें विशेष जोर दिला आहे ही गोष्ट लक्षांत येईल "संरक्षक" अन्नाच्या वाढत्या पुरवठ्याच्या संबंधांत आणि एकूण धान्य, भाजीपाला, दूधदुभतें फळें इत्यादींच्या उत्पादनाच्या विस्ताराचे बाबतींत कमिशननें विधायक सूचना केल्या आहेत. शेतीची सर्वांगीण सुधारणा ही त्या सर्वांस मूलभूत आहे आणि ती देशाच्या आर्थिक अभिवृद्धीचें एक महत्त्वाचें अंग आहे हें विसरतां कामा नये.

सातारा जिल्हा को. लँड मॉर्गेज बँक लि.

मागील सालाप्रमाणें शेतीच्या मालाचे भाव टिकून होते. विशेषतः चांगलें बागायत असलेले शेतकरी ह्या संधीचा फायदा घेऊन आपली सांपत्तिक स्थिति सुधारीत आहेत. जमिनीच्या किंमती भरमसाठ वाढलेल्या आहेत, त्यामुळें कर्जाच्या अर्जांची आवक कमी होणें अपरिहार्य आहे. एकूण ३९ अर्जदारांना ३९,८५० चें कर्ज देण्यांत आलें. १७ सभासदांनीं आपलें २२,२२०० रुपयांचें कर्ज पूर्णपणें फेडलें आहे. १९४२-४३ सालीं थकबाकीचें प्रमाण मुद्दल २१·३६% व व्याज १३·८४% असें होतें, तें १९४४-४५ मध्यें अनुक्रमें १५·६४% व ७·१६% झालें. बँकेचा ताळेबंद सुमारें ४ लक्ष रुपयांचा असून सभासदांस दिलेल्या कर्जाची रक्कम ३,३७,८२६ रुपये आहे. शेतकरी बंधूंची सांपत्तिक स्थिति सुधारत असलेमुळें बँकेकडे कमी अर्ज दाखल झाले. वर्षअखेरीस जिल्ह्यांतील कांहीं तालुक्यांस ऋणविमोचन कायदा लागू करण्यांत आला आहे त्यामुळेंहि अर्जांची आवक कमी झाली आहे. तथापि तडजोड मंडळाकडून कर्जाच्या रकमा ठरल्यानंतर कायद्यांत तरतूद केल्याप्रमाणें शेतकरी बंधू ह्या बँकेचा अवश्य फायदा घेतील अशी उमेद डायरेक्टर बोर्डानें व्यक्त केली आहे. अहवालाचे वर्षी बँकेस निवळ नफा १,८६० रुपये झाला. भागीदारांस २½% डिव्हिडंड देण्याचें ठरलें. रावसाहेब आण्णाप्पा नारायण कल्याणी, एम. एऽ. ए., हे बँकेचे चेअरमन आहेत.

मुंबई प्रां. सहकारी बँक लि.

वरील बँकेच्या खेळत्या भांडवलांत गेल्या वर्षी १ कोटि रुपयांची भर पडून तें ५ कोटि, ६८ लक्ष रुपयांवर गेलें. शेतीच्या उत्पन्नाचे तारणावर दिलेल्या कर्जांत बरीच वाढ झाली आणि सरकारी रोख्यांतहि ४० लक्ष रुपयांची भरती झाली. बारामती ही बँकेची सर्वांत जुनी शाखा बंद करण्यांत आली तिचा व्यवहार पुणें सें. को. बँकेनें घेतला. पिकें आणि बाजारभाव ह्यासंबंधांतील परिस्थिति १९४३–४४ च्या इतकी समाधानकारक नव्हती, तरी सोसायट्यांची कर्जाची परतफेड समाधानकारक झाली. बँकेच्या निरा व किर्लोस्करवाडी शाखांत दरोडे पडले त्यांतील नुकसानीची पूर्ण तरतूद करण्यांत आली आहे. बँकेस ३० जून, १९४५ अखेरच्या वर्षी २,८९,८३१ रुपये नफा झाला. भागीदारांस ४% डिव्हिडंड व १% बोनस देण्यास ८२,६०१ रुपये लागतील. नव्या सहकारी पतपेढ्यांच्या स्थापनेच्या प्रचारासाठी एक नवा फंड निर्माण करून त्यांत १०,००० रुपये टाकण्यांत आले आहेत. बँकेच्या नोकरींत असतां मृत्यु पावणाऱ्या नोकरांचे कुटुंबीयांना मदतीचा अलावन्स देण्याची बँकेची पद्धति आहे, ह्या अलावन्सची पक्की तरतूद करण्यासाठी एक स्टाफ फॅमिली बेनिफिट फंड निर्माण करून त्यांत १०,००० रुपये घातले आहेत. बँकेची मजबुती वाढविण्याचे दृष्टीनें पूर्वींप्रमाणेंहि इतर सर्व फंडांत मोठ्या रकमा टाकणें बँकेच्या यशस्वी व फलदायी कारभारामुळें शक्य झालें आहे.

कर्ज निवारण कायद्याचा प्रचार

मे. डी. जी. लाड, सुपरवायझर नगर नेवासा को. सुपरवायझिंग युनि-अन यांनी कर्ज निवारण कायदा शेतकऱ्यांना समजावून देण्याकरितां ऑगस्ट १८ ते २९ सन १९४५ पर्यंत नगर जिल्ह्यांत श्रीगोंदें तालुक्यांत १० मुख्य सेंटर्सच्या गांवीं सभा भरविल्या. या सभांना मे. डी. जी. पाटील, ऑर्गनायझर ऋई छत्रपति हे हजर राहून त्यांनींही या कायद्याची विस्तृत माहिती सांगितली. कांहीं ठिकाणीं बोर्डाचे चेअरमन मे. रानडेसाहेब हेही हजर होते. तसेंच काहीं येथें नगर नेवासा युनिअनचे प्रेसिडेंट मे. भिमराव पाटील यांनीं सभेस लोक जमविण्याची बरीच खटपट केल्यामुळें फारच मोठा समुदाय जमला होता.

मे. एस. व्ही. भीर, एम्. ए., असिस्टंट रजिस्ट्रार कर्जनिवारण प्रचार यांनीं मे. डॉ. देसाई, ऑडिटर आणि रिकन्स्ट्रक्शन ऑफिसर, नाशिक व मे. म्हैस्कर, सब–ऑडिटर, डेट रिलिफ नाशिक यांचेसह नाशिक जिल्ह्यांत ता. १४ ते २५ आगस्टपर्यंत दौरा काढून कर्जनिवारण कायदा लागू केलेल्या चार तालुक्यांतून महत्त्वाच्या ठिकाणीं सभा घेऊन कायद्याचा प्रचार केला. एकंदर सभा १० ठिकाणीं घेतल्या गेल्या.

मे. सब-ऑडिटर डेट रिलिफ वर्क, प. खा. शहादा (मि. के. एम. पाटील) ह्यांनीं आगस्ट महिन्यांत शहादा तालुक्यांतील बऱ्याचशा खेडोपाडीं भेटी दिल्या व तेथील लोकांना कर्जनिवारण कायद्याची समग्र माहिती दिली. शहादें व तळोदें तालुक्यांतील आसि. डि. को. ऑफिसर्स देखील जारीनें प्रचार करीत आहेत. मे. सबऑडिटरसाहेब, को. सो. बॅकवर्ड एरिया तळोदें ह्यांनीं तळोदें तालुक्यांतील भिल शेतकरी कर्जदारांना कर्जनिवारण कायद्याचें महत्त्व पटवून देण्याचें व त्यांना अर्ज लिहिण्यांत मदत करण्याचें कार्य चालू ठेविलेलें आहे.

जुन्नर तालुक्यास कर्ज निवारण कायदा लागू झाल्यामुळें तालुक्यांतील कर्जदार शेतकऱ्यांना या कायद्याची रूपरेषा, त्यापासून होणारे फायदे व मुदतींत अर्ज दाखल करण्याची जरूरी, याबाबत माहिती देण्यासाठीं श्री. के. डी. कुळकर्णी, असिस्टंट डिस्ट्रिक्ट को-ऑपरेटिव्ह ऑफिसर, जुन्नर, यांनीं गांवोगांव सभा घेण्याचें काम जोरानें चालू केलें आहे. यापूर्वी अशा सभा सेंटर्स घेऊन गटानें भरविण्यांत आल्या होत्या. आतां गांवोगांव सभा घेण्यांत येऊन महिना–सव्वा महिन्याचे मुदतींत आजपर्यंत अशा सभा एकूण ४५ घेण्यांत आल्या. या तालुक्यांतील मावळी भागांत हल्लीं पाऊस फारच असल्यामुळें, या भागांतील शेतकऱ्यांना सदर कायद्याची कल्पना येऊन जास्तींत जास्त अर्ज मुदतींतच दाखल व्हावे व त्यांना आवश्यक कायदा घेतां यावा, म्हणून पुणें भागाचे असि. रजिस्ट्रारसाहेब, को. सो. मे. डब्ल्यू. डी. साळुंकेसाहेब यांनीं मुद्दाम भेट देऊन योजना ठरविली आणि त्यांच्याकडून छापील हस्तपत्रकें मिळवून या मावळी भागांत गांवोगांव सभा घ्याव्या व त्यांना माहिती देण्यांत यावी, अशी व्यवस्था केली आहे.

नगर व पारनेर तालुक्यांत मि. एन. एस. इनामदार, असिस्टंट डिस्ट्रिक्ट को-ऑपरेटिव्ह ऑफिसर, पारनेर यांनीं शेतकरी कर्जनिवारण कायदा समजावून सांगण्यासाठीं आगस्ट १६ ते ३० पर्यंत अकोळनेर कोंडगांव वाळकी केडगांव, चिचोंडी-शिराळ, कोल्हार मजली–चिंचोळी, गुंजाळ पिंपळगांव उज्जनी घोसपुरी अळकुटी लोणी आणि भाळगांव या गांवीं जाहीर मोठ्या सभा भरवून ५१ खेड्यांतील शेतकऱ्यांना कायदा समजावून सांगितला. आगस्ट १९४५ अखेर नगर तालुक्यांत एकंदर प्रमुख ठिकाणीं ४२ सभा घेऊन १०५ खेड्यांत प्रचार झाला व पारनेर तालुक्यांत २७ ठिकाणीं सभा घेऊन ८९ खेड्यांत प्रचार झाला आहे.

माळशिरस तालुक्यांतील सहकारी शेतकी सोसायट्यांचे सेक्रेटरींचा ट्रेनिंग क्लास मे. व्ही. एन. देशपांडेसाहेब, असिस्टंट रजिस्ट्रार, को. सो. सोलापूर यांचे अध्यक्षतेखालीं झाला. त्यावेळीं सेक्रेटरींशिवाय मे. गाटेसाहेब, चेअरमन डेट ॲडजस्टमेंट बोर्ड, माळशिरस, मे. शेख डी. सी. ओ. सोलापूर, मे. थळपती, स्पेशल सब ऑडिटर, बी.एडी. आर. ॲक्ट पंढरपूर, मि. अघचट सुपरवायझर माळशिरस हेही हजर होते. सदर क्लास ता. २९ व ३० ऑगस्ट रोजीं माळशिरस मुक्कामीं भरविण्यांत आला. त्यांत सोसायट्यांचे २० सेक्रेटरी हजर होते. क्लासमध्यें वरील अधिकारी वर्गांनीं विशेषतः सोसायट्यांना अनुषंगिक अशा शेतकी कायद्याच्या कलमांची माहिती देऊन कायद्यांतील कलम १७ (१) प्रमाणें शेतकऱ्यांनीं बोर्डाकडे द्यावयाच्या अर्जांची माहिती आणि प्रत्यक्ष उदाहरणें लिहून घेऊन सेक्रेटरींना सर्वतोपरी माहिती करून दिली.

ता. २९–८–४५ रोजीं मे. डिस्ट्रिक्ट को-ऑपरेटिव्ह ऑफिसर साहेब नगर, यांनीं कोतूळ येथें कर्जनिवारण कायद्याची माहिती देण्यासाठीं शेतकऱ्यांची सभा घेतली. सभेस ४२ गावांतील ७००–८०० वर जनसमुदाय हजर होता. श्री. मा. ल. पाटील तालुका ऑनररी ऑर्गनायझर अध्यक्ष यांनीं ठिकठिकाणीं सहकारी सोसायट्या स्थापन करण्याबाबत मदत करण्याबद्दल त्यांना विनंति केली व शेतकऱ्यांना लागणाऱ्या कर्जाची व्यवस्था सोसायटीमार्फत होणार आहे असें सांगितलें.

कसबे जेऊर ता. करमाळें (जि. सोलापूर) येथें तारीख १८।८।४५ व १९।८।४५ रोजीं सहकारी सोसायट्यांचे सेक्रेटरींचा ट्रेनिंग क्लास भरविण्यांत आला होता. त्या क्लासमध्यें शेतकरी कर्जनिवारण कायद्याची माहिती व कर्जदारासाठीं अर्ज कसे लिहावे याबद्दल माहिती देण्यांत आली. उद्घाटन समारंभाचे वेळीं मे. असि. रजिस्ट्रार साहेब, को. सो. सोलापूर, मे. चेअरमन साहेब, डी. ए. बोर्ड, कुर्डुवाडी व मि. जी. ई. पाटील, प्रेसिडेंट डी. एल. बी., मे. डि. को. आफीसर सो. सोलापूर व इतर कांहीं सोसायट्यांचे चेअरमनही हजर होते.

ता. १६ व १७ ऑगस्ट १९४५ रोजीं माढें जि. सोलापूर येथें ट्रेनिंग क्लास मे. असि. रजिस्ट्रारसाहेब को. सो. सोलापूर यांचे अध्यक्षतेखालीं दोन दिवस भरविण्यांत आला. क्लाससाठीं तालुक्यांतील सर्व सेक्रेटरी मे. डि. ओ. आर्गनायझर माढें, मे. प्रेसिडेंट ता. सु. युनियन माढें, आसपासच्या सोसायटींचे कांहीं चेअरमन, मे. सब ऑडिटरसाहेब डे. रिलिफ वर्क व सुपरवायझर आणि ब्यांक इन्स्पेक्टरसाहेब हे हजर होते. प्रास्ताविक भाषण मे. साठे डी.ओ. आर्गनायझर यांनीं करून सदर कायद्याच्या उपयुक्ततेसंबंधानें माहिती दिली. सेक्रेटरी यांना ऋणविमोचन कायद्याबाबत शेतकरी कर्जदारांनीं करावयाचे अर्जासंबंधानें कायद्याची माहिती मे. गायकवाड व वकील व चेअरमन श्रीजगदंबा को. क्रे. सोसायटी माढें यांनीं दिली व कांहीं उपयुक्त सूचना केल्या. त्यास अनुसरून मे. सब ऑडिटर व सुपरवायझर यांनीं शेतकरी कर्जदारांचें अर्ज कसे लिहावे यासंबंधीं सर्व सेक्रेटरींना शिक्षण दिलें.

नगर जिल्हा को-ऑपरेटिव्ह सुपरवायझिंग युनिअन्स बोर्डाच्या वतीनें सेक्रेटरींचा ट्रेनिंग क्लास ता. २४।७।४५ पासून नगर येथें सुरू करण्यांत आला. सदर ट्रेनिंग क्लासचें उद्घाटन मे. एन. पी. भागवतसाो., डेप्युटी रजिस्ट्रार सा. को. सो., इलाखा मुंबई, पुणें यांचें हस्तें करण्यांत आलें. या समारंभास मे. साळुंकेसा., असि. रजिस्ट्रार साहेब को. सो. पुणें, डी. यु. बीचे चेअरमन मे. कमालखान गुलाबखान व इतर अधिकारी आणि सद्गृहस्थ व विद्यार्थी मिळून सुमारें १२५ लोक हजर होते. क्लास ता. २४ जुलै पासून १५ दिवसपर्यंत घेण्यांत आला. सदर क्लासमध्यें विद्यार्थ्यांना सहकारी सोसायट्यांचा कायदा, सोसायट्यांचे हिशेब, कर्जनिवारण कायदा, व निरनिराळ्या प्रकारच्या सहकारी संस्था यांचेबद्दल योग्य ती माहिती देण्यांत आली. सदर क्लासांत एकंदर ७१ विद्यार्थी हजर होते. क्लासचे शिक्षणाचा कार्यक्रम संपल्यानंतर ता. ८ व ९।८।४५ रोजीं परीक्षा घेण्यांत आली.

शेवगांव नेवासा शेतकी माल पुरविणारी व खरेदी-विक्री करणारी सहकारी सोसायटी लिमिटेड, शेवगांव, जि. अहमदनगर.

या सोसायटीची वार्षिक सर्वसाधारण सभा सोमवार तारीख १ आक्टोबर १९४५ रोजीं दुपारीं २ वाजतां सोसायटीचे ऑफिसमध्यें भरविण्यांत येणार आहे; तरी या सभेस सर्व सभासदांना हजर राहण्याची विनंति आहे.

त्र्यं. शि. भारदे,
चेअरमन.

मुंबई शेअर बाजार

(वि. म. लिमये आणि मं. यांजकडून)

वर्ग पुस्तकें बंद
टाटा स्टील २५-८-४५ ते २२-९-४५
गोकाक १२-१०-४५ ते २५-१०-४५

व्याज-वजा (xd)
+कोहिनूर रु. ९ सं. दि. १९-९-४५
डाइंग रु. २५ दि. २४-९-४५
टाटा स्टील रु. १२९-८-९ } १-१०-४५
रु. २३-०-० }
गोकाक मिल्स रु. ५ दि. २९-१०-४५

१९४४ मधील चढउतार	दिलेलें व्याज † संडित S अंतिम	व्याज केव्हां मिळतें	कंपनीचें नांव	मूळ रु.	सोमवार दि. १७।९।४५	मंगळवार १८।९।४५	बुधवार १९।९।४५	गुरुवार २०।९।४५	शुक्रवार २१।९।४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफर्डस्	३०	२२८५—०	२३१५—०	२३२०-०	२३४२-८	
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्डिनरी	७५	४३०—०	४३४—०	४३४-०	४३९-८	
२२०१; १६९५	२५-०-०†	मार्च-सप्टें.	बॉम्बे डाइंग	२५०	१९१५—०	१९३२—८	१९४१-४	१९६२-८	
७६५; ५३३	९—०†	मार्च-सप्टें.	कोहिनूर	१००	५९६—०	६०५—०	६०५+	६१४-०	
६५३; ४७५	२२-८-०	मे	स्वदेशी	१००	५४४—८	५४७—०	५५३-०	५७०-८	
४९८; ३६१	६-०-०†	नोव्हें.-एप्रिल	नागपुर	१००	३७४—०	३७५—०	३७६-०	३८५-८	बाजार बंद
३७७; २६५	१५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	२८०—०	२८२—०	२८२-०	२८६-८	
३९४; २८२	५-०-०†	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकाक	१००	२९०—८	३१३—०	२९४-०	२९८-०	
३०५; २१८	१२-०-०S	जाने.-जुलै	सिंप्लेक्स	५०	२८५—०	२८६—०	२९०-०	२९७-८	
२-१०-६; ३-६	०-४-०	मार्च	अपोलो	२	३-१५-०	३-१५-०	३-१५-०	३-१५-६	
२१-१४;१३-४-६	०-१५-०	मे	इंडि. यु. ऑर्डि.	१०	१३-११-०	१३-११-०	१३-१०-६	१४-०-६	
४-९; २-७	०-३-०	मे	,, डिफर्डस्	१	२-११-३	२-१२-०	२-१२-०	२-१२-६	
१२७०; ६३०	३५-०-०	ऑगस्ट	इंदूर माळवा	१००	६६६—४	६७१—४	६७७-८	६८७—८	
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२१६—८	२१७—०	२१७-८	२१८—०	
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बेलापूर शुगर	५०	२२०—०	२२४—८	२२४-८	२२५—०	
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५६३-१२	५६३—८	५६२-८	५६२—८	
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५	३७—०	३७—६	३७-१४	३७-१५	
			३½% रोखे	१००	१०१-१३	१०१-१२-०	१०१-१४	१०२—०	

आंध्रा व्हॅली रु. ३७-८S दि. १०-१०-४५   टाटा हायड्रो रु. ४-८-०S दि. ६-९-४५   टाटा ऑइल रु. २-१२ दि. २०-१०-४५
बॉम्बे ट्रॅम रु. २-८-०† दि. २३-१०-४५   टाटा पॉवर रु. ४०-०-०S दि. १७-१०-४५

सारस्वत को. बँकेची आदर्श प्रगति

मुंबईमधील वरील प्रगतिप्रिय बँकेचें खेळतें भांडवल गेल्या वर्षात १५ लाखांनीं वाढून तें ५२,८८,२९३ रु. झालें. १९४३ सालीं खेळतें भांडवल २६,१६,२६२ रु. होतें. बँकेचे स्वतःचे फंड ४ लाखांचेवर असून त्यांतील २ लक्ष, ४४ हजार रुपयांचें शेअर भांडवल आहे. रिझर्व्ह फंडांतील १ लक्ष रुपयांचीं नॅशनल से. सर्टिफिकिटें घेण्यांत आलीं, त्यांचे १२ वर्षांनीं १½ लक्ष रु. होतील. बँकेच्या एकूण १९९७ सभासदांपैकीं प्रत्येकीं ५ किंवा त्या पेक्षां कमी भाग धारण करणारे ७३% सभासद आहेत, ह्यावरून बँकेचें खरें सहकारी स्वरूप दिसून येतें. बँकेनें सुमारें ४२ लक्ष रुपये रकम सरकारी व तत्सम रोख्यांत गुंतविलेली आहे, त्यांची बाजारभावानें होणारी किंमत ताळेबंदांतील किंमतीपेक्षां ५१ हजारांनीं ज्यास्त आहे. एकूण सुमारें ४½ लक्ष रुपयांचीं कर्जे दिलेलीं आहेत. इमारतींत गुंतलेल्या रकमेवर (१,३१,००० रु.) व्याज न आकारतां, तीवरील खर्च वजा रहाणारी सर्व रकम बिल्डिंग फंडांत टाकण्यांत येते. वरील माहितीवरून नफ्याची रकम न वाढवितां बँकेची अंतिम मजबुती वाढविण्याकडे चालकांचा कसा कटाक्ष आहे, हें समजून येईल. जॉइंट स्टॉक बँकांच्या धरतीवरील सर्व कामें ही बँक तर करतेच, परंतु आपल्या सभासदांच्या उद्धारासाठीं सहकारी तत्त्वावर तिचे चालक दक्षतेनें योजना आखून पार पाडीत असतात, त्याचें प्रत्यंतर रिपोर्टावरून येते. अर्बन बँकांना आदर्श अशीं हा रिपोर्ट व त्यांतील कार्याचा तपशील आहे. श्री. व्ही. पी. वर्दे, बी. कॉम हे बँकेचे चेअरमन असून श्री. एस. व्ही. संझगिरि, बी. कॉम हे सेक्रेटरी आहेत. गेल्या वर्षी बँकेस २२,५५९ रु. नफा झाला त्यांतून ५% डिव्हिडंड व १½% बोनस देण्याउ १३,७०० रु. लागले.

—ः साठे बिस्किटें ः—
ऑरेंज व शूस्करी
आतां स्थानिक ग्राहकांस अल्प प्रमाणांत मिळूं लागलीं. युद्धसमाप्ती झाली असल्याकारणानें परगांवचे ग्राहकांसहि हळू हळू मिळूं शकतील.
—साठे बिस्किट कं., पुणें २

तयार कपड्यांचे व्यापारी महिंद्रकर ब्रदर्स गिरगांव, मुंबई नं. ४ व बुधवार चौक, पुणें.

खरूज, गजकर्ण, भाजणें या सर्वांवर
सर्वमान्य उपाय योजना

खुजलीन

★ मलम ★ लोशन ★ साबण ★ पावडर ★

व्ही. पी. बेडेकर
आणि सन्स लि.
मुंबई.
मसाल्याचे
व्यापारी
पुणें एजंटः—
द. ना. हेजीब

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
२ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
३ व्यापारी उलाढाली
४ सहकार

सुंदर व रसिक स्त्रियांची निवड
आशा
Asha
सौंदर्य साधनें
विक्रीसंघटनेचा व्याप
पेशावर ते मदुरा व क्वेट्टा ते
कलकत्त्यापर्यंत पसरला आहे.
(स्वतःचे डेपो : मुंबई—गोवा—बंगलोर—दिल्ली)
वरील माल तयार करणाऱ्या महाराष्ट्रीय शास्त्रज्ञांचा कारखाना
दि आयडिअल इन्स्टिट्यूट
४५, प्रिंसेस स्ट्रीट, मुंबई २.
——कारखान्याच्या वाढीसाठीं ठेवी घेणें आहेत.——

नोगीचे
डोंगर छाप
शुद्ध निलगिरी तेल.
नोगी आणि कं. मुंबई ४

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानीं
असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लि.

(सहकारी कायद्यान्वयें नोंदलेली)
स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी–सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग,
९, बँक हाउस लेन, कोट मुंबई.

टेलिफोन नं. २५४६१ तारेचा पत्ता 'फार्मर बँक'

अधिकृत भांडवल	::	रु. २५,००,०००
काढलेलें भांडवल	::	रु. २२,००,०००
भरलेलें भांडवल	::	रु. १९,८९,५००

खेळतें भांडवल रु. ५,००,००,००० वर

………शाखा व उपशाखा………

१ सातारा (जि. सातारा)	२४ लासलगांव (जि. नाशिक)
२ कऱ्हाड "	२५ मालेगांव "
३ किर्लोस्करवाडी "	२६ नांदगांव "
४ कोरेगांव "	२७ घोटी "
५ इस्लामपूर "	२८ सटाणा "
६ शिराळें "	२९ येवलें "
७ तासगांव "	३० मनमाड
८ वांई "	३१ धुळें (जि. पश्चिम खानदेश)
९ लोणंद "	३२ दोंडाईचें "
१० भिवंडी (जि. ठाणें)	३३ नंदुरबार "
११ कल्याण "	३४ साक्री "
१२ पालघर "	३५ शहादें "
१३ अकलूज (जि. सोलापूर)	३६ शिरपूर "
१४ अहमदनगर (" अहमदनगर)	३७ शिंदखेडें "
१५ बेलापूर रोड "	३८ तळोदें "
१६ कोपरगांव "	३९ नरढाणा
१७ पाथर्डी "	४० दोहद (जि. भडोच व पंचमहाल)
१८ राहुरी "	४१ गोध्रा "
१९ शेवगांव "	४२ झालोद "
२० वांबोरी "	४३ पनवेल (जि. कुलाबा)
२१ बेलापूर (गाव) "	४४ नडियाद (जि. खेडा)
२२ विरमगांव (जि. अहमदाबाद)	४५ आनंद "
२३ नाशिक (जि. नाशिक)	४६ बोरसाड "

या बँकेंत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी स्वीकारल्या जातात आणि इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणीं हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेंत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणें उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरितां हेड ऑफिस अगर शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल्. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

हें पत्र पुणें, पेठ भांबुर्डा घ. नं. ९१५।१ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिलें व
रा. श्रीपाद वामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाविलास,' भांबुर्डा घ. नं. १२४।११ पुणें शहर येथें प्रसिद्ध केलें.